

การสร้างเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อสนับสนุนการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
แบบมีส่วนร่วม ในเขตพื้นที่ 10*

**A Participatory Approach to Constructing a People's Network Supporting
the Administrative Activities of the Local Administration Organization:
A Case Study of the 10th Zone.**

ทวีคูณ สวรรค์ตรานนท์**

สมหมาย ชินนาค***

สิริพัฒน์ ลาภจิตร****

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR: Participatory Action Research) มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้กับประชาชนได้เข้าใจเกี่ยวกับการกระจายอำนาจที่ถูกต้อง
2. เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดตั้งเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อติดตามตรวจสอบและส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่ 10
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดตั้งเครือข่ายภาคประชาชน ในเขตพื้นที่ 10
4. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบเครือข่ายภาคประชาชนที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่นกับรูปแบบเครือข่ายภาคประชาชนที่จัดตั้งใหม่
5. เพื่อศึกษารูปแบบเครือข่ายภาคประชาชนที่เหมาะสม

ดำเนินการศึกษาวิจัยการสร้างเครือข่ายภาคประชาชนในเขตพื้นที่ 10 จำนวน 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มอำเภอหนองบัว จังหวัดนครพนม และ 2) กลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบลคูเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research-PAR) ในลักษณะของการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจำนวน 5 ครั้ง และลงพื้นที่เพื่อศึกษาสภาพและติดตามงาน จำนวน 6 ครั้ง โดยในการดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการแต่ละครั้งได้มีการบรรยายให้ความรู้และ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่องการสร้างเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อสนับสนุนการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมในเขตพื้นที่ 10 ได้รับทุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยมี ศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ วิโรจนกูฏ อธิการบดีมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นที่ปรึกษางานวิจัย

** รองศาสตราจารย์ รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนา มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี E-mail Address : Entawesa@ubu.ac.th

*** รองศาสตราจารย์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี E-mail Address : schinnak@hotmail.com

**** นักวิชาการศึกษา ชำนาญการ 8 มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี E-mail Address : siripat_3134@hotmail.com

ประชาสัมพันธ์การกระจายอำนาจเพื่อสร้างความเข้าใจให้กับกลุ่มเครือข่ายเกี่ยวกับการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชน และระดมความคิดเห็นร่วมกันในการค้นหาปัญหาสาเหตุรวมทั้งแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า

ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างหรือจัดตั้งเครือข่ายสามารถแบ่งได้ 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก 1) **ปัจจัยภายใน**ที่มีความสำคัญต่อการสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชน ได้แก่ ลักษณะชุมชนที่เอื้อต่อการสร้างเครือข่าย สภาพสังคมวัฒนธรรมของชุมชน จิตสำนึก แกนนำหรือผู้นำที่มีจิตวิญญาณ อุดมการณ์ในการทำงาน ความรู้ ความซื่อสัตย์ องค์ความรู้ของเครือข่าย ระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ การสร้างความสัมพันธ์ที่กระชับกัน การสร้างภูมิความรู้และการมีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง และ 2) **ปัจจัยภายนอก** ได้แก่ นโยบายรัฐบาล กฎหมายรองรับสถานะเครือข่าย สภาพเศรษฐกิจ การส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านกองทุน

ดังนั้น จึงชี้ให้เห็นว่าปัจจัยระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับองค์การ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างเครือข่ายและพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายภาคประชาชน เพื่อสร้างสังคมชุมชนให้น่าอยู่และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ผลการเปรียบเทียบเครือข่ายที่มีอยู่เดิม (เครือข่ายนาหว้า) และเครือข่ายที่มีการจัดตั้งใหม่ (เครือข่ายคูเมือง) พบว่าการเกิดขึ้นของเครือข่ายทั้ง 2 แห่ง มีลักษณะไม่แตกต่างกัน แต่มีจุดเริ่มต้นที่แตกต่างกัน กล่าวคือเครือข่ายภาคประชาชนนาหว้า อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม เป็นเครือข่ายที่มีอยู่เดิมมีการรวมตัวกันแบบหลวม ๆ ลักษณะการสร้างเครือข่ายเกิดจากล่างขึ้นสู่บน (Vertical Integration) เป็นการรวมตัวกันจากประชาชนโดยกลุ่มแกนนำชุมชน ซึ่งมีความหลากหลายอาชีพแล้วขยายไปสู่ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระหว่างเครือข่ายกับเครือข่ายเป็นเครือข่ายเชิงพื้นที่ (Area Network) เป็นสังคมกลุ่มใหญ่ สมาชิกมีความสัมพันธ์กันแบบหลวม ๆ มีรูปแบบการประสานงานแบบเป็นทางการ วัตถุประสงค์ในการรวมตัวกันเพื่อตรวจสอบการทำงานของ อปท. เมื่อคณะผู้ศึกษาวิจัยเข้าไปช่วยปรับวิสัยทัศน์และสร้างความเข้าใจแก่กลุ่มแกนนำจึงได้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดใหม่โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยสนับสนุนการทำงาน อปท. และคนในหมู่บ้านรู้จักหน้าที่และเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีจิตสำนึกเสียสละเพื่อพัฒนาตนเองและแผ่นดินเกิด ส่วนเครือข่ายภาคประชาชนคูเมือง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นเครือข่ายแบบสมานฉันท์ ชุมชนมีความร่วมมือและเสียสละ มีลักษณะการสร้างเครือข่ายในแนวนอน (Horizontal Integration) เป็นเครือข่ายที่ถูกจัดตั้งใหม่ด้วยความเห็นชอบของชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลคูเมือง ทั้งฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำ เป็นเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (Issue Network) แม้จะเป็นสังคมกลุ่มเล็ก แต่สมาชิกในกลุ่มเครือข่ายก็มีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่น และมีรูปแบบการประสานงานส่วนใหญ่เป็นแบบไม่เป็นทางการ วัตถุประสงค์หลักของกลุ่มจัดขึ้นเพื่อให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมช่วยพัฒนาชุมชน

แผ่นดินเกิดของตัวเอง มีความสามัคคีและร่วมมือกันพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เจริญและเข้มแข็ง ตลอดจนเพื่อให้ชุมชนได้เข้าร่วมติดตามตรวจสอบการทำงานของ อบต. เพื่อให้เห็นถึงความโปร่งใสในการทำงาน

จากผลการศึกษา พอที่จะสรุปได้ว่ารูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ถิ่นอีสาน น่าจะเป็นลักษณะของเครือข่ายแบบสมานฉันท์มากกว่า เพราะวัฒนธรรมอีสานจะให้ความสำคัญกับผู้อาวุโส การดำเนินงานของ อบต. จึงต้องใช้พื้นฐานสังคมวัฒนธรรมอีสานเข้าร่วมในการดำเนินงาน กล่าวคือ องค์กรภาครัฐต้องเข้ามาช่วยเหลือเป็นพี่เลี้ยง (mentor) ไม่ใช่การสั่งการ อันเป็นการทำงานในแบบกัลยาณมิตร เปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็น เรียนรู้และพัฒนาาร่วมกัน โดยอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มชนต่าง ๆ อาทิ กลุ่มนักเรียนนักศึกษาทั้งในและนอกระบบ ภาควิชาการ องค์กรเอกชน องค์กรท้องถิ่น สร้างพันธมิตรความร่วมมือกัน สนับสนุนและดำเนินการ จากเครือข่ายกลุ่มเล็กก่อน และใช้ปฏิทินชุมชนเป็นตัวเชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายชุมชนบนวิถีปฏิทินชุมชน ให้ประชาชนเกิดความรู้สึกไว้วางใจเชื่อมั่น เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทตั้งแต่ร่วมคิด ช่วยกันสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาเครือข่ายภาคประชาชน และเกิดประชาธิปไตยในท้องถิ่นต่อไป

Abstract

This Participatory Action Research (PAR) had the following objectives:

1. To encourage the concept of, and disseminate accurate information concerning, decentralization of Local Administrative Organization (LAO) to people.
2. To encourage people to participate in establishing People's Network for monitoring and supporting the LAO in the 10th zone.
3. To study the factors affecting the establishment of People's Network in the 10th zone.
4. To compare the existing People's Network with the newly proposed one.
5. To find an appropriate model for the People's Network.

The research project examined two groups which involved in building the People's Network in the 10th zone. The first was in Na Wa district, Nakhon Phanom province, and the second in Ku Muang sub-district administrative organization, Ubon Ratchathani province. The research methodology employed Participatory Action Research (PAR), and included five workshops and six field studies.

Following are the results of the study:

The factors affecting the building or establishing of the network might be divided into 2 groups: internal factors and external factors. Internal factors were significant to the building and strengthening of decentralizing People's Network which included community characteristics; the cultural and social aspects of the community; community consciousness; leadership demonstrating capacity and ideology to work, as well as knowledge and honesty; an efficient information system; good relationships among people; knowledge building and having regular activities. External factors included government policies; the support of the network by laws; economic conditions and funding support from outside organizations.

The research indicated that factors at the personal, community, and organization levels were important for building the networks and developing the

strength of the People's Network in its mission to create good quality of life in society.

Comparing the existing network (in Na Wa) with the new one (in Ku Muang), the research showed that although the origin of the two networks was not different, they had different starting points. The Na Wa network was a pre-existing network, in which members cooperated with the network loosely. Building the network was done from the bottom-up fashion (Vertical Integration), in which community leaders from various backgrounds gathered and extended the network to the sub-district and district levels. This became an area-wide network, a large group whose members maintained loose relations albeit with formal forms of coordination. At its inception, the objective of the network was to inspect the LAO, but after a period of time the research teams turned their objective into supporting the LAO activities instead. People in the communities were clear about their duties and participation, and were committed to supporting the LAO both for themselves and for the good of the country.

The People's Network at the Ku Muang sub-district administrative organization in Ubon Ratchathani province was a more uniform network; the communities cooperated and sacrificed their time and energy to build a network horizontally (Horizontal Integration). This new network was established by the agreement of the community with supports from LAO administrators; it was both a political and official group. This in turn became an activity network (or Issue Network), a small group in which members maintained an informal but tight relationship. The main objectives of the network were to provide a chance for the people to participate in community development, to build solidarity, to cooperate in developing local strengths, and to be involved in monitoring LAO work in its capacity as a governance organization.

Based on the research findings, we can conclude that the network most suitable for conditions in Isaan is the uniform-type network. The LAO must be responsive to its socio-cultural context if it is to operate successfully. In Isaan culture, a high degree of respect and deference is paid to elders. Thus, LAO official staff should act as mentors rather than rulers, should be able to work in alliances, should be open to comments and criticism, and should be willing to learn from and develop in tandem with various groups such as students, academics, NGOs and local organizations. It should start from a small group and use a community calendar to make a network. This process will build confidence and inspire participation; it will also facilitate social action since it shares ideas and inputs, strengthens and develops the People's Network and in turn leads to local democracy.

บทนำ

การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแนวทางและภารกิจที่รัฐบาลต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับฉบับแรกในการให้มีการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่น ซึ่งระบุให้มีการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และให้ อปท. มีอิสระในการปกครองตนเองมากขึ้น เนื่องจาก อปท. เป็นองค์กรที่เกิดขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติ โดยในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ภารกิจต้องใช้ระยะเวลา

และหลักการบริหารจัดการองค์กร เพื่อให้การดำเนินงานของ อปท. เกิดประสิทธิภาพและได้รับการยอมรับจากสังคม เป็นองค์กรหลักที่ใช้การทำงานโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการสนับสนุนติดตามและตรวจสอบการทำงาน นอกจากนี้ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 12 (14) ได้กำหนดให้คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เสนอรายงานเกี่ยวกับการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อคณะรัฐมนตรีอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง ในกรณีนี้สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สกด.) จึงต้องดำเนินการติดตามผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อติดตาม/ตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับสถาบันเครือข่าย

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ในฐานะสถาบันเครือข่ายของสำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สกด.) ตามโครงการความร่วมมือในการพัฒนาการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขตพื้นที่ 10 ครอบคลุมจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ อำนาจเจริญ มุกดาหาร นครพนม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด และยโสธร ภายใต้วรรณมมอดดงกกล่าว ในปมบประมาณ 2550 มีเป้าหมายเพื่อดำเนินการศกษาวิจัย ทำหน้าท่ติดตามผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศกษารูปแบบเครือข่ายภาคประชาชนรวมทั้งส่งเสริมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนให้เข้าใจการกระจายอำนาจที่ถูกต้อง พร้อมทั้งกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดตั้งเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อตรวจสอบและสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ อปท. มีการบริหารงานภายใต้การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน บริหารแบบหลักธรรมาภิบาล โปร่งใส ตรวจสอบได้ ส่งเสริมให้ประเทศชาติมีองค์กรหน่วยงานที่เกิดจากความเข้มแข็งการทำงานของชุมชนและประชาชนอย่างแท้จริง

ดังนั้น ในการสร้างเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อช่วยส่งเสริมสนับสนุนการทำงาน อปท. เพื่อให้ยกระดับเป็นองค์กรที่มีการบริหารจัดการที่ดี มีการบริหารงานแบบธรรมาภิบาล โปร่งใส ประหยัด เป็นธรรม และมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐเอกชนได้มีส่วนร่วมเพื่อบูรณาการแผนงานและกิจกรรม จึงต้องอาศัยความร่วมมือหรือมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการดำเนินงานกระจายอำนาจดังกล่าวจึงจะเกิดผลสัมฤทธิ์ได้ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์

วิธีการศึกษา

การศกษาวิจัยเครือข่ายภาคประชาชนในเขตพื้นที่ศกษาเป็นไปในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) จำนวน 5 ครั้ง และลงพื้นที่เพื่อศกษาสภาพและติดตามงาน จำนวน 6 ครั้ง ดำเนินการโดยนักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยที่ได้รับการอบรมจากหัวหน้านักวิจัยแล้ว โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการศกษาวิจัยประกอบด้วย 2 กลุ่มพื้นที่ศกษา คือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มเครือข่ายภาคประชาชนอำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

กลุ่มที่ 2 กลุ่มเครือข่ายภาคประชาชนองค์การบริหารส่วนตำบลคูเมือง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

กระบวนการดำเนินงานศึกษาวิจัย เริ่มต้นโดยการเข้าพบปะกลุ่มแกนนำโดยคณะทีมศึกษาวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ประสานงานเพื่อชี้แจงแนวทางการดำเนินงาน รูปแบบการดำเนินงาน ขั้นตอนการดำเนินงาน และเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชน ซึ่งกำหนดแนวทางการดำเนินงานร่วมกัน 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การลงพื้นที่เพื่อศึกษาสภาพบริบทของชุมชนและกลุ่ม ฐานการค้นคว้าความเป็นไปได้ของการจัดตั้งเครือข่ายภาคประชาชน ขั้นที่ 2 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม/เครือข่ายโดยมีการชี้แจงให้ความรู้เพื่อทำความเข้าใจเรื่องการกระจายอำนาจ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการตาม พ.ร.บ.ข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์รับฟังความคิดเห็นของประชาชน ขั้นที่ 3 การสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของ อปท. การกำหนดบทบาทของเครือข่าย การพัฒนาเครือข่าย ขั้นที่ 4 การติดตามการดำเนินงานของเครือข่ายเพื่อนำรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายไปขยายผลต่อไป

สรุปผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์ศึกษาวิจัย “การสร้างเครือข่ายภาคประชาชนเพื่อสนับสนุนการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม ในเขตพื้นที่ 10” ได้ทราบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างหรือจัดตั้งเครือข่ายมีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งปัจจัยภายในที่มีความสำคัญต่อการสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชน ได้แก่ ลักษณะชุมชนที่เอื้อต่อการสร้างเครือข่าย สภาพสังคมวัฒนธรรมของชุมชน ชุมชนเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม ชุมชนให้ความร่วมมือ มีความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน จัดลำดับก่อนหลังของปัจเจกบุคคล ความเสียสละของบุคคล การมีแกนนำหรือผู้นำและสมาชิกเครือข่ายที่มีจิตวิญญาณและอุดมการณ์ในการทำงาน การมีผู้นำเครือข่ายที่มีความรู้ความสามารถซื่อสัตย์สุจริต องค์ความรู้ของเครือข่าย การมีระบบสารสนเทศ/ ข้อมูล/ ระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การมีพันธมิตรที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน การจัดการและการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง การเสริมสร้างภูมิความรู้ ขบวนการทางปัญญา และการมีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายรัฐบาล กฎหมายรองรับสถานะเครือข่าย สภาพเศรษฐกิจ การส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น งบประมาณดำเนินการ แหล่งทุน สถาบันวิชาการ และกองทุนสนับสนุนต่าง ๆ การมีเวทีสาธารณะ ขบวนการประชาสังคม และสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการรวมพลังเครือข่าย เป็นต้น ดังนั้นจึงชี้ให้เห็นว่าปัจจัยระดับบุคคล ระดับชุมชน และระดับองค์กร อันได้แก่ ตัวปัจเจกบุคคล สภาพสังคมวัฒนธรรมของชุมชน และการสนับสนุนจากองค์กรหน่วยงานในด้านงบประมาณ การสนับสนุนวิชาการ และกฎหมายรองรับสถานะเครือข่าย

สิ่งเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างเครือข่ายและพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายภาคประชาชน เพื่อสร้างสังคมชุมชนให้น่าอยู่และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

จากการเปรียบเทียบเครือข่ายที่มีอยู่เดิม (เครือข่ายนาหว้า) และเครือข่ายที่มีการจัดตั้งใหม่ (เครือข่ายคูเมือง) พบว่าการเกิดขึ้นของเครือข่ายทั้ง 2 แห่ง มีลักษณะไม่แตกต่างกัน แต่มีจุดเริ่มต้นที่แตกต่างกัน ซึ่งมี 2 ลักษณะ โดยเครือข่ายภาคประชาชนนาหว้า อำเภอ นาหว้า จังหวัดนครพนม เป็นเครือข่ายที่มีอยู่เดิมมีการรวมตัวกันแบบหลวมๆ เป็นลักษณะการสร้างเครือข่ายที่เกิดจากล่างขึ้นสู่บน (Vertical Integration) ซึ่งเป็นการรวมตัวกันจากประชาชนโดยกลุ่มแกนนำชุมชน ซึ่งมีความหลากหลายอาชีพ แล้วค่อยขยายไปสู่ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระหว่างเครือข่ายกับเครือข่ายเป็นเครือข่ายเชิงพื้นที่ (Area Network) เป็นสังคมกลุ่มใหญ่ สมาชิกในกลุ่มเครือข่ายมีความสัมพันธ์แบบหลวม ๆ และมีรูปแบบการประสานงานแบบเป็นทางการ มีวัตถุประสงค์ครั้งแรกในการรวมตัวกันเพื่อตรวจสอบการทำงานของ อปท. เมื่อคณะผู้ศึกษาวิจัยเข้าไปช่วยปรับวิสัยทัศน์และสร้างความเข้าใจแก่กลุ่มแกนนำจึงได้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดเพื่อช่วยสนับสนุนการทำงานของ อปท. เพื่อให้คนในหมู่บ้านรู้จักหน้าที่ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีจิตสำนึกเสียสละเพื่อพัฒนาตนเองและแผ่นดินเกิดให้เจริญในด้านจิตใจและวัตถุ ส่วนเครือข่ายภาคประชาชนคูเมือง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นเครือข่ายแบบสมานฉันท์ ชุมชนมีความร่วมมือและเสียสละ มีลักษณะการสร้างเครือข่ายในแนวนอน (Horizontal Integration) เป็นเครือข่ายที่ถูกจัดตั้งใหม่ด้วยความเห็นชอบของชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลคูเมือง ทั้งฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำ เป็นเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (Issue Network) เป็นสังคมกลุ่มเล็ก สมาชิกในกลุ่มเครือข่ายมีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่น และมีรูปแบบการประสานงานส่วนใหญ่เป็นแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมช่วยพัฒนาชุมชนแผ่นดินเกิดของตัวเอง มีความสมัครสมานสามัคคีเพื่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือช่วยพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้เจริญและเข้มแข็ง และเพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมติดตามตรวจสอบการทำงานของ อปท. เพื่อให้เห็นถึงความโปร่งใสในการทำงาน

ผลจากการศึกษา พบว่า รูปแบบเครือข่ายที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่อันอีสานเป็นลักษณะของเครือข่ายแบบสมานฉันท์ เนื่องจากวัฒนธรรมอีสานจะเคารพผู้ใหญ่ มีความเกรงอกเกรงใจกัน มีความเชื่อถือและศรัทธาผู้นำ ช่วยเหลือเกื้อกูล พึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้นการดำเนินงานใด ๆ ก็ตามต้องใช้ความสัมพันธ์ทั้งในแนวดิ่งและแนวนอน และใช้พื้นฐานสังคมวัฒนธรรมอีสานเข้าร่วม กล่าวคือ องค์กรภาครัฐต้องเข้ามาช่วยเหลือเป็น พี่เลี้ยงไม่ใช่สั่งการ เป็นแบบกัลยาณมิตร เปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็น เรียนรู้และพัฒนาาร่วมกัน โดยการใช้องค์กรชุมชน กลุ่มนักเรียนนักศึกษาทั้งในและนอกระบบ ภาควิชาการ องค์กรเอกชน องค์กรท้องถิ่น เป็นต้น เพื่อสร้างพันธมิตรความร่วมมือกัน ซึ่งเป็นทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายดำเนินการ มีทั้งทีมทำ-ทีมนำ-ทีมหนุน ควรเริ่มสร้างเครือข่ายกับกลุ่มเล็กก่อนแล้วจึงขยายเครือข่ายออกไป นอกจากนี้การใช้ปฏิทินชุมชน (งานประเพณีวัฒนธรรม และกิจกรรมทางศาสนา หรือกิจกรรมของชุมชน) เพื่อเป็นตัวเชื่อมโยงการสร้างเครือข่ายชุมชนบนวิถีปฏิทินชุมชน

เป็นเรื่องที่น่าสนใจ โดยภาคราชการหรือหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรใช้วิธีการแทรกซึมเข้าไปในกิจกรรม ร่วมรับฟังข้อมูลและปรับแนวคิด จนประชาชนเกิดความรู้สึกไว้วางใจเชื่อมั่นศรัทธา ความสัมพันธ์ในแนวราบจะมีความสำคัญ โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาท ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมแก้ปัญหา ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตาม และร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งจะช่วยสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาเครือข่ายภาคประชาชน และเกิดประชาธิปไตยในท้องถิ่นต่อไป

การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับและหลายวิธีซึ่งบางวิธีสามารถทำได้ง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็นปัญหาอุปสรรคต่อการกระจายอำนาจ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของประชาชนและข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วย

“การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและเครือข่ายภาคประชาสังคมทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นหุ้นส่วน จะประสบความสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับภาคประชาชนและหน่วยงานราชการต่าง ๆ จะสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจังและมากน้อยเพียงใด รวมทั้งต้องอาศัยกระบวนการความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในสังคมที่เป็นพันธมิตรของภาคราชการ เพื่อทำให้เกิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เกิดการแบ่งสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรม และลดความขัดแย้งในสังคม และที่สำคัญที่สุด คือ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนนั่นเอง

ผลจากการศึกษาและประชุมเชิงปฏิบัติการกับเครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชนได้เสนอแนวทางการสร้างเครือข่ายเพื่อให้เครือข่ายมีความเข้มแข็งและประสบผลสำเร็จ ในประเด็นที่สำคัญได้แก่ องค์ประกอบที่สำคัญของเครือข่าย กระบวนการและรูปแบบการสร้างเครือข่ายไว้ดังนี้

1. องค์ประกอบที่สำคัญของการเป็นเครือข่าย

องค์ประกอบที่สำคัญของการเป็นเครือข่ายที่ทำให้เกิดเครือข่ายและมีความเข้มแข็งประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1.1 สมาชิกหรือหน่วยชีวิต เป็นองค์ประกอบเบื้องต้นหรือองค์ประกอบหลักของความ เป็นเครือข่ายที่สร้างระบบเครือข่ายให้เกิดปฏิสัมพันธ์ โดยแต่ละหน่วยชีวิตหรือสมาชิกแต่ละคนจะดำเนินการสานต่อเพื่อหาแนวร่วมหรือแกนนำเครือข่ายเพื่อสร้างสรรคงานและพัฒนาชุมชนให้เจริญทางด้านจิตใจและวัตถุต่อไป

1.2 จุดมุ่งหมาย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เพราะหากว่าบุคคล กลุ่มองค์กรมารวมกันเพียงเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไร้ความมุ่งมั่นอุดมการณ์หรือจุดมุ่งหมายร่วมกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอาจกล่าวได้ว่าเป็นเครือข่าย เพราะความเป็นเครือข่ายจะต้องมีความหมายถึง “การร่วมกันอย่างมีจุดหมาย” เพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์และกระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

1.3 การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึก การที่แต่ละหน่วยชีวิตหรือสมาชิกแต่ละคนจะมารวมกันนั้น สิ่งที่จะยึดโยงสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกัน คือ การทำหน้าที่ต่อกัน และกระทำอย่างมีจิตสำนึก เพราะหากขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวมแล้ว กระบวนการนั้นจะเป็นเพียงการจัดตั้งและเพื่อเรียกร้องหาผลประโยชน์ตอบแทนเท่านั้น โดยกลุ่มเครือข่ายนาหว้า และเครือข่ายคูเมืองเน้นการพัฒนาคนในด้านจิตใจก่อน เพื่อให้รู้ถึงการเสียสละแล้วจึงพัฒนาด้านศักยภาพของคนพัฒนากระบวนการทำงาน เป็นต้น

1.4 การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน ในองค์ประกอบของความเป็นเครือข่าย สิ่งหนึ่งที่จะขาดมิได้ก็คือการมีส่วนร่วม การพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกจะเป็นปัจจัยที่หนุนเสริมให้เครือข่ายนั้นมีพลังมากขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมจะทำให้สมาชิกมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ซึ่งจะช่วยให้ทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากันและพึ่งพากันมากขึ้น และจะนำไปสู่การให้และการรับ รวมถึงการระดมทรัพยากร/การให้การสนับสนุนเงินงบประมาณ เพื่อให้ภารกิจที่เครือข่ายดำเนินการร่วมกันนั้นบรรลุถึงเป้าหมาย

1.5 ระบบการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ ถ้ากล่าวถึงเครือข่ายว่าเป็นความสัมพันธ์ที่โยงใยแล้ว สิ่งที่มีความสำคัญต่อเครือข่าย คือ ข้อมูลและการสื่อสารระหว่างกัน นับตั้งแต่การสื่อสารระหว่างปัจเจกบุคคลกับปัจเจกบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม และระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย รวมทั้งการเป็นสื่อกลางหรือกระบอกเสียงประชาสัมพันธ์แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือภาครัฐ ระบบความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยกระบวนการสื่อสารนั้นจะช่วยให้สมาชิกในเครือข่ายเกิดการรับรู้ เกิดการยอมรับในกระบวนการทำงานของเครือข่ายและ อปท. ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้เกิดกับชุมชนและยังช่วยรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

2. กระบวนการสร้างเครือข่าย

2.1 ให้มีการสำรวจข้อมูลของชุมชนเพื่อทราบจำนวนกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่แล้วในชุมชน เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มสตรี กลุ่มอาชีพ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) กลุ่มรักษาสีงแวดล้อม กลุ่มแม่บ้าน

2.2 เชิญผู้นำ / ประธานกลุ่มทุกกลุ่มในชุมชนเข้ามาเป็นเครือข่ายการกระจายอำนาจ โดยจัดประชุมให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการกระจายอำนาจ เพื่อจะได้นำความรู้ไปถ่ายทอดต่อสมาชิกของแต่ละกลุ่ม และเป็นการสร้างเครือข่ายเพิ่มเติม

2.3 เปิดรับสมัครสมาชิกเครือข่ายโดยความสมัครใจ และคัดเลือกให้มีประธานเครือข่าย และกรรมการ จัดตั้งเป็นคณะทำงานหรือศูนย์ประสานงานเครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด เพื่อทำหน้าที่ประสานเชื่อมโยงการทำงานระหว่างสมาชิกเครือข่ายต่างๆ ที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่จัดประชุม / จัดหางบประมาณสนับสนุนการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ และประชาสัมพันธ์ผลงานของเครือข่าย

3. รูปแบบหรือวิธีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการกระจายอำนาจ

3.1 ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น เสียงตามสาย หอกระจายข่าว วิทยุชุมชน เคมبلทีวี ท้องถิ่น รถประชาสัมพันธ์ และหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น

3.2 จัดเวทีประชาคม เวทีสาธารณะ เวทีชาวบ้าน

3.3 ประธานหรือผู้นำกลุ่มแทรกให้ความรู้ในการประชุมกลุ่มของตน

3.4 สนทนาในวงสภากาแฟ จัดเสวนาเวทีชาวบ้าน

3.5 จัดทำเอกสารสื่อสารสิ่งพิมพ์เผยแพร่ เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ วารสาร ป้ายประชาสัมพันธ์

3.6 ประชาสัมพันธ์ในเทศกาลงานประเพณีต่าง ๆ ของท้องถิ่น

3.7 ให้ความรู้แก่เยาวชน นักเรียนในโรงเรียน

4. การสร้างแกนนำในการเผยแพร่ความรู้

4.1 รับสมัครและคัดเลือกแกนนำเครือข่ายการกระจายอำนาจจากทุกกลุ่มทุกสาขาอาชีพ ในชุมชน โดยมีการกำหนดคุณสมบัติ เช่น เป็นประธาน ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ

4.2 เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ/ ผู้นำในแต่ละองค์กร/ กลุ่มที่มีอยู่ในชุมชนมาร่วมประชุมสัมมนา เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการกระจายอำนาจ และเพิ่มพูนความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นแกนนำ ในการนำความรู้ไปเผยแพร่สู่สมาชิกองค์กรหรือกลุ่มของตนรวมทั้งที่เกี่ยวข้องต่อไป

4.3 สร้างระบบการถ่ายทอดความรู้แก่แกนนำโดยจัดหาวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถ ในการถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้แกนนำได้รับความรู้ที่ถูกต้อง ชัดเจน เข้าใจง่าย

4.4 ประเมินผลการปฏิบัติงานของแกนนำเครือข่ายเพื่อปรับปรุงแก้ไขและส่งเสริม สนับสนุนการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป

5. การส่งเสริมศักยภาพของสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ

5.1 ควรชี้ให้เห็นถึงผลประโยชน์ของชุมชนที่จะได้รับจากการเป็นสมาชิกเครือข่าย การกระจายอำนาจ จัดอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกเครือข่ายที่อยู่ในกลุ่มต่าง ๆ เกี่ยวกับการกระจายอำนาจ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งบทบาทหน้าที่ / ภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทาง ในการเข้าไปมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน และติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น

5.2 จัดให้มีการศึกษาดูงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประสบผลสำเร็จ / มีการ บริหารจัดการที่ดีเพื่อนำมาปรับใช้ในการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของตนเอง

5.3 จัดตั้งชมรมเครือข่ายและจัดเวทีพบปะสมาชิกเครือข่ายการกระจายอำนาจที่เป็น สมาชิกอยู่ในกลุ่มต่าง ๆ เป็นประจำทุกเดือน และจัดกิจกรรมต่อเนื่องเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและ ประสานการทำงานระหว่างกัน

5.4 ให้มีการจดทะเบียนกลุ่มเครือข่ายการกระจายอำนาจเพื่อให้มีกฎหมายรองรับสถานะ ขององค์กรเพื่อจะได้ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนมาสนับสนุน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของเครือข่าย

5.5 จัดให้สมาชิกเครือข่ายการกระจายอำนาจมีสวัสดิการ เบี้ยเลี้ยง เบี้ยประชุม และค่า ตอบแทนในการปฏิบัติงานต่าง ๆ

6. วิธีการผลักดันให้อปท. นำแผนชุมชนไปจัดทำโครงการหรือออกกฎระเบียบต่าง ๆ

6.1 เครือข่ายการกระจายอำนาจที่เป็นสมาชิกอยู่ในแต่ละชุมชน ต้องเข้าร่วมในการทำแผนชุมชนของตน จัดลำดับความสำคัญของความต้องการและความเร่งด่วนของปัญหา

6.2 สมาชิกเครือข่ายการกระจายอำนาจต้องคอยติดตามความคืบหน้าของแผนงาน / โครงการต่าง ๆ ที่ผ่านประชาคม เพื่อให้สมาชิกสภา (ตำบล เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด) เสนอความต้องการ/แผนงานของชุมชนต่อสภาเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำแผนดังกล่าวบรรจุเป็นแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

6.3 ขอความร่วมมือสมาชิกเครือข่ายการกระจายอำนาจให้เข้าร่วมฟังการประชุมสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ

6.4 ควรมีการจัดตั้งตัวแทนเครือข่ายการกระจายอำนาจเข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การจัดทำแผนงาน / โครงการประจำปี และการจัดทำประชาพิจารณ์โครงการต่างๆ

6.5 ควรเชิญผู้บริหารท้องถิ่นเข้าร่วมในการประชุมเครือข่ายการกระจายอำนาจทุกครั้ง หรือให้เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าร่วมในการจัดทำกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่ายการกระจายอำนาจภาคประชาชน

6.6 สมาชิกเครือข่ายการกระจายอำนาจรวมกลุ่มเดินกระบวนกรเพื่อผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำแผนชุมชนที่ผ่านประชาคมไปบรรจุไว้ในแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

7. บทบาทการทำงานของเครือข่ายภาคประชาชน

7.1 สนับสนุน ช่วยเหลือการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างแท้จริง

7.2 เป็นสื่อกลางประชาสัมพันธ์การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรท้องถิ่นอื่นๆ

7.3 เป็นศูนย์กลางในการพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

7.4 ปลุกจิตสำนึกของประชาชนในท้องถิ่นให้มีความคิดที่ถูกต้องต่อการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย

7.5 เป็นเครือข่ายที่เฝ้าระวังและตรวจสอบการกระทำที่มีผลกระทบต่อความเสียหายต่อรัฐและบุคคลในท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ แนวทางการสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่าย

1. ให้ประชาคมทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานในรูปของเครือข่ายร่วมกันทุกระดับ ทั้งในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และระหว่างเครือข่ายเป็นภาคีพันธมิตรร่วมมือเพื่อเพิ่มพลังให้เครือข่ายเข้มแข็ง เพื่อให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และบรรลุวัตถุประสงค์
2. สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (สปน.) กระทรวงหรือองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างความเข้าใจกับภาคประชาชน โดยมีการจัดทำโครงการอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยมีประชาคม เครือข่าย ชุมชนท้องถิ่นเป็นหน่วยสนับสนุนในรูปแบบการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาควบคู่กันไป
3. ภาครัฐหรือกระทรวงที่เกี่ยวข้องควรออกระเบียบหรือกฎหมายเพื่อรองรับการเกิดเครือข่ายภาคประชาชน และกฎระเบียบที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานเครือข่าย รวมทั้งสรรหาวิธีการในการจัดตั้งเครือข่าย และส่งเสริมการดำเนินงานของเครือข่าย ภายใต้รูปแบบการประชาสัมพันธ์จากภาคประชาสังคม
4. ภาครัฐหรือกระทรวงที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการทำงานของเครือข่าย ทั้งในเรื่องข้อมูล ข่าวสารวิชาการ ทรัพยากรและงบประมาณ เช่น จัดงบในการประชาสัมพันธ์ เบี้ยเลี้ยง ค่าตอบแทน ค่าเดินทาง งบทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อให้เครือข่ายสามารถดำเนินการได้ เนื่องจากเครือข่ายมีลักษณะไม่ใช่กลุ่มผลประโยชน์จะไม่มีรายได้เพื่อมาบริหารจัดการตัวเอง
5. กระทรวงหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ ควรหนุนเสริมเครือข่ายอย่างต่อเนื่องและเพิ่มบทบาทการเชื่อมระหว่างเครือข่าย เพื่อเป็นองค์ความรู้สู่กันและกันทำให้เกิดเครือข่ายความเข้มแข็ง มีการประชาสัมพันธ์ ความรู้หรือข้อมูลการกระจายอำนาจลงไปสู่ชาวบ้าน โดยเครือข่ายแกนนำไปสู่สมาชิก และเครือข่ายเชื่อมไปยังเครือข่าย มีการอบรมให้ความรู้กับสมาชิกเครือข่าย แล้วให้สมาชิกกระจายไปยังประชาชนอย่างต่อเนื่อง
6. ควรหนุนเสริมยกระดับการศึกษาให้กับเครือข่ายภาคประชาชน อย่างน้อยระดับมัธยมศึกษาขึ้นไป เพื่อเป็นการสร้างศักยภาพของปัจเจกบุคคล
7. จัดตั้งหน่วยที่ปรึกษา เพื่อให้คำแนะนำปรึกษาในการดำเนินงานของเครือข่าย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

จรัส สุวรรณมาลา. การกระจายอำนาจในประเทศไทย : ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะทั่วไป.

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. <http://www.local.moi.go.th/webst/botfam2.htm>.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. บทสรุปความคิดเห็นประชาชนเรื่องรัฐธรรมนูญ 2550 จากเครือข่ายภาค

ประชาชน (กุมภาพันธ์ - เมษายน 2550). คณะรัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาวิจัย

การเมืองไทย. <http://www.thprc.org/node/133>.

- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. การสนับสนุนธรรมาภิบาลของ อบต. และการมีส่วนร่วมของประชาชน : การเรียนรู้ร่วมกับท้องถิ่น ระยะที่ 2. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2548.
- บัญญัติ แก้วส่อง. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต: กรณีศึกษาการร่างรัฐธรรมนูญในระดับจังหวัด. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2544.
- ประชาไท. เครือข่ายประชาชนฯ ต่อรัฐธรรมนูญ 2550. 2550.
www.prachatai.com/05web/th/home/page2.php?mod=mod_ptcms&ContentID=7615&SystemModuleKey=HighlightNew... - 15k -.
- พระมหาสุทนต์ อภาโร (อบอุ้น). เครือข่าย:ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- พัชรพร จำปาเรือง. การศึกษาและสังเคราะห์องค์ความรู้เรื่อง "กระบวนการในการจัดทำผังเมืองรวม และการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาการจัดทำผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร". กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2549.
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. การกระจายอำนาจ คืออะไร. <http://isc.ru.ac.th/data/PS0001542.doc>.
- รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท. แนวทางพัฒนาเครือข่ายกลุ่ม/องค์กรประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัด. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ชีโนดิไซน์, 2549.
- วุฒิสาร ดันไชย. การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. 2546.
<http://www.publaw.net/book/book104.html>.
- วีระพันธ์ สุพรรณไชยมาตย์. การมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดขอนแก่นเพื่อเสนอข้อคิดเห็น. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2542.
- ศูนย์บริการประชาชน สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ.2548. กรุงเทพฯ : บริษัท คาริสมามีเดีย จำกัด, 2548.
- สมพันธ์ เตชะอธิก, วิเชียร แสงโชติ, มานะ นาคำ และเอกนิษฐ์ ป้องภัย. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน. ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2540.
- เสรี พงศ์พิศ. เครือข่ายชุมชน และประชาสังคม: แนวคิด ประสพการณ์ ตัวอย่าง. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2545.
- สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ. สิทธิการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน. กรุงเทพฯ : บริษัท สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพฯ) จำกัด, 2549.
- สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานปลัด สำนักนายกรัฐมนตรี. การกระจายอำนาจ. <http://203.170.239.216/dlocT/article/article.aspx?Tid=1>.